

Od kod imamo naše žito in sočivje, sadno drevje in rože?

Ni samo zadosti, da učeni in izobraženi ljudje svet poznajo in vedó, kaj se je po njem godilo ali od kod je kaj prišlo; potreba je tudi za prosto ljudstvo, da se po svetu ogleda in izvé, kaj je po svetu ali od kod kaj imamo.

Med take potrebne reči spada tudi vedeti: od kod imamo naše žito, sočivje, zelenjavo, sadno drevje in rože, pa tudi druge rastice, ktere so nam živež in veselje.

Bog ni vseh reči, ktere so za življenje potrebne, v vsakem kraju in vsaki deželi vstvaril, sicer bi premembe in trštva ne bilo; zato je potrebno vedeti tudi prostemu človeku, od kod so rastice našega živeža k nam prišle. Ko je Bog Adama iz paradiža iztiral v nerodovitne kraje, naj bi zemljo obdelaval, grmovje krčil in si živeža pridelaval, je že vem da tudi moral nekoliko semen in sadik od ondot spravljati. Zgodba stvaritve nam pravi, da je Bog v Aziji lep vrt vstvaril, preobilen vseh k življenju potrebnih reči, paradiž imenovan. Ta kraj je bil najbržeje po občnem potopu pokončan, da se zdaj prav ne vé, kje je bil, ali pa da so iz paradiža štiri reke izvirale: Fison ali Fasis, Gehon ali Oksus, Tigris in Evfrat, ktere se še zdaj tako imenujejo; ondi, si mi utegnemo misliti, da je paradiž bil. Še zdaj, posebno proti Perziji žito, sadno drevje in vse rastline, na ktere mi zdaj mislimo, divje rastejo. Iz tega kraja so najbržeje te rodovitne rastline v Palestino, v Egipt, v Sirijo, v Armenijo, Tartarijo, malo Azijo in v druge bližnje kraje najprej prišle; od tod so jih Grki, prvo izobraženo ljudstvo v Evropi, v svojo deželo prenesli in sadili. Od teh so si jih Rimljani in drugi narodi spravljali. Iz Talijanskega ali Laškega in drugih dežel pa so prišle vse te rastline, ktere mi zdaj imamo, na Nemško in v naše slovenske dežele. Tudi po bojih in križovojkah smo mi iz jutrovihih dežel sadje in zelišča v naše kraje dobili, vojaki so jih le-sem prenesli.

Ko smo to naprej povedali, hočemo zdaj nekaj najimenitnejših rastlin imenovati, ktere so na tak način iz družih krajev do nas prišle.

1. Žita in zelja.

Pšenica je iz male Tartarije in Sibirije (Severije), kjer še zdaj divja raste. Je trojna: risovnata in gola, in velika pšenica, ktera ima klasje ječmenovemu podobno, na šest redih zrnje in veliko risovje.

Rrž je tudi iz male Tartarije in Severije k nam prišla; ondi tudi še zdaj divja raste, kakor pšenica.

Repiga (Spelt, Dinkel), ki ima repasto zrnje, v pleve ovito; je zimsko in jara, najbržeje tudi iz onih krajev, kakor pšenica.

Ječmen, zimski in jari; tudi iz omenjenih krajev.

Oves, beli in črni; črni je pri nas redko najti; oves je iz Turškega.

Prosó, tudi dvojno, sivo in žolto. Ber, prosu podoben, ima dolge bate in prosu podobno zrnje.

Srakona ali srakonoga, ima srači nogi podobno klasje, steblo pa kakor proso.

Fazol (grah) različnega spola in barve; ragelčni pa neragelčni.

Kihra ali cizara; te v južnih krajih Evrope obilno redijo.

Murke (kumare), dine, tikve, so najbržeje že Rimljani iz Talijanskega v naše kraje prinesli.

Koruza (kukurica, turšica, turška pšenica) izvira iz Amerike, al k nam je najbržeje iz Turškega prišla, se turšica veli in turška pšenica; je žolta, bela, rdeča, siva in pisana na zrnji.

Hajdina ali ajda ima imé od hajdov, in izvira iz Afrike najbrže, drug spol hajde se imenuje Sibiriska, ki je iz Sibirije.

Mak, beli in rdeči, izvira iz Turškega, iz Azije.

Krompir ali krumpiš je iz Amerike. Valter Valaj ga je 1623. l. iz Amerike v Evropo na Angleško prinesel; od ondot je na Nemško in od tam k nam prišel pred nekimi 90 leti.

Luk ali čebulja izhaja iz Egipta, je prišel na Špansko, in potlej k nam. Španski luk je najdebelejši; najbržeje je tudi česen od tam sem prišel.

Petroželj je prišel iz Macedonije in Mavritanije k nam.

Kumina ima v Egiptu in Etiopiji v Afriki svoj dom; iz Talijanskega je k nam prišel.

Repa izhaja iz Grškega, merkvice iz Kandije ali Kretovskega otoka; od ondot je prišla na Švajcarsko, v Erdeljsko in k nam.

Žefran je prišel iz Turškega v Avstrijo in k nam.

Lan in konoplje so iz Azije v Evropo in v naše kraje prišle.

Tabak je iz Amerike iz Tabaškega otoka v Evropo na Špansko najpred prinesen bil. Nikot ga je od tam leta 1560. na Francosko spravil. Od tam je na Nemško in k nam prišel. Amerikanci so se z njegovim dimom proti hudim muham branili. Od začetka se je pri nas samo za zdravilo rabil, potlej še le so ga pušiti začeli. (Konec prih.)

Kako stoji s turško govejo kugo?

Po zadnjem dopisu Ogerskega ministerstva deželni vladi Kranjski je kuga v 10 pustinjah in v 30 soseskah. Ministerstvo zagotavlja v tem dopisu, da se ostro po postavi ravná, da se zatara kuga, — al naj nam Magjari ne vzamejo za zelo, da jim malo verjamemo.

Po dopisu Zagrebške vlade je v 3 vaséh Požeške županije (Kutjevo, Lukašje in Kula) na novo zbolelo 87 goved, tedaj dozdej skupaj 254, od katerih jih je poginilo 173, pobili so jih 11. Vlada misli, da kuga ostane le v imenovanih 3 krajih.

V Breznici, Klokočevcu in Ribnji je na novo zbolelo le 15 goved. V Djakovu je počil glas, da se je prikazala turška goveja kuga, al natančna preiskava je razodela, da bolezen ondašnja ni turška kuga, ampak črnica ali vrančni prisad (anthrax), ktere je letos po mnozih deželah še ta mesec veliko.

Iz dopisa, ki je došel Kranjski deželni vladi od c. k. generalkomande v Zagrebu, pa zvemo, da po poročilih iz Bosne je v turški vasi Orašje (Azizie zir) goveja kuga silno huda bila; kar v kratkem je pomorila 100 goved; zdaj, ko je vreme mrzlejšje, pojenjuje. — V Hercegovini se je novejši čas kuga prikazala v Gergovcu, prestala pa je v Jesenu in Podglivi. V Hercegovini je zdaj največe gnjezdo turške kuge. Konsulat avstrijski iz Sarajeva poroča, da turška vlada nič ne stori, da bi se bolezen zatrla; zato je avstrijska vlada ukazala, naj se na meji avstrijsko ogerski ostro pazi na to, da nobena turška živina in nič od te živine ne pride čez mejo.

Šolske stvari.

Se en ogled učiteljske plače.

Dolensko 22. nov.

Dopis v predzadnjih „Novicah“ mora za resničnega priznavati vsakdo, kdor šolske zadeve sosebno na kmetih pozná. Ne tako pa je pretresovanje tega dopisa v 47. listu.